

8

MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

RESUM

En l'àmbit legislatiu cal destacar que s'han aprovat dues lleis que incideixen sobre aquesta temàtica: la Llei 3/2003, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma, i la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut. En la primera normativa fonamentalment s'han de remarcar dos articles: l'article 43, sobre l'ús de la llengua catalana en l'actuació administrativa, i el 44, sobre l'ús del català en els procediments administratius. Quant a la Llei de salut, s'ha de ressenyar que regula els principis de normalització lingüística per tal d'aconseguir una efectivitat major dels drets dels pacients.

Amb relació al desenvolupament reglamentari, cal destacar que s'ha creat el Consell Social de la Llengua, mitjançant el Decret 64/2002, de 3 de maig (modificat pel Decret 71/2002, de 10 de maig).

Finalment, s'ha d'assenyalar que s'ha creat l'Institut Ramon Llull (mitjançant el conveni que es va formalitzar el dia 5 d'abril de 2002), fruit d'un consorci que inicialment integraven la Generalitat de Catalunya i la comunitat autònoma de les Illes Balears.

8.1

LA NORMATIVA RECENT

En el període comprès entre el gener de 2002 i el juliol de 2003, en l'àmbit de la comunitat autònoma de les Illes Balears, s'han de ressenyar diverses disposicions legals i reglamentàries que afecten la matèria que ens ocupa, bé perquè incideixen en el règim de cooficialitat lingüística, bé perquè constitueixen mesures relatives al procés de normalització de l'ús del català.

8.1.1. DISPOSICIONS LEGALS

En l'àmbit legislatiu, ens hem de fer ressò de dos texts que va aprovar el Parlament balear en el tram final de la cinquena legislatura: la Llei 3/2003, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma, i la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut.

De la nova Llei general per a l'Administració autonòmica hem de destacar, dins el títol V («L'activitat administrativa»), el capítol I («La llengua»), que integren dos articles: el 43, sobre l'ús del català en l'actuació administrativa, i el 44, que versa sobre l'ús d'aquesta llengua en els procediments administratius. Ambdós preceptes —que s'inspiren, res-

pectivament, en els articles 9 i 10 de la Llei catalana de política lingüística (1998)— posen de manifest, d'entrada, una virtualitat triple. Primerament, fan palesa la vinculació natural entre el règim de funcionament de l'Administració i l'existència d'un estatus lingüístic de cooficialitat que deriva de la Constitució i de l'Estatut d'autonomia. En segon lloc, amb aquestes mesures, i particularment amb l'article 44, es deroga l'article 10 de la Llei de normalització lingüística (1986), que en matèria de procediments administratius oferia regles que havien quedat obsoletes. Finalment, aquests articles són aplicables al conjunt de les administracions públiques de les Illes Balears, incloses les corporacions de dret públic i els concessionaris de serveis públics, tal com estableix la disposició addicional cinquena del mateix text legal.

D'acord amb la idea que el català és la llengua pròpia de l'Administració autonòmica i que, per tant, s'ha d'usar amb normalitat en tot tipus d'actuacions i de procediments, els preceptes en qüestió consagren un principi d'actuació preferentment monolingüe dels òrgans i de les entitats instrumentals que en depenen, que es complementa amb una salvaguarda dels drets lingüístics dels ciutadans.

Així, en l'apartat 1 de l'article 43 es disposa: *«L'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental han d'empresar el català en les seves actuacions internes i en la relació entre elles. També l'han d'empresar normalment en les comunicacions i en les notificacions adreçades a persones físiques o jurídiques residents en l'àmbit lingüístic*

català, sense perjudici del dret de les persones interessades a rebre-les en castellà, si ho demanen.» D'altra banda, l'apartat primer de l'article 44 prescriu: *«En els procediments administratius tramitats per l'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental s'ha d'empresar el català, sense perjudici del dret de les persones interessades a presentar escrits i documents, a fer manifestacions i, si ho sol·liciten, a rebre notificacions en castellà.»* Finalment, en l'apartat segon d'aquest mateix article 44 es llegeix el següent: *«L'Administració ha de lliurar a les persones interessades que ho sol·licitin en cada cas, en la llengua oficial demanada, un testimoniatge traduït de les actuacions o de la documentació que els afecta. La sol·licitud de traducció no pot comportar cap perjudici o despesa a la persona sol·licitant, ni retards en el procediment ni la suspensió de la tramitació o dels terminis establerts.»*

Pel que fa a la Llei de salut, és oportú ressenyar que conté una regulació que modula els principis de la legislació de normalització lingüística per tal d'aconseguir una major efectivitat dels drets reconeguts als pacients. Així, en l'apartat 2 de l'article 5 (relatiu als drets bàsics dels ciutadans en l'àmbit sanitari) es disposa el següent: *«Així mateix, tots tenen dret a rebre informació sanitària en la forma més idònia per a la seva comprensió i en una de les llengües oficials de la comunitat autònoma, i assegurar-se que aquella sigui intel·ligible per als pacients.»* I l'apartat 3 afegeix: *«No obstant el que disposa el punt anterior, i en la mesura que la planificació sanitària ho permeti, els centres i serveis sanitaris han*

d'implantar els mitjans necessaris per atendre les necessitats lingüístiques dels usuaris estrangers.»

Així mateix cal destacar que la disposició addicional cinquena de la Llei estableix: *«El Servei de Salut de les Illes Balears ha d'adoptar les mesures necessàries per a la normalització de l'ús de la llengua catalana en els centres i en els serveis que en depenen.»* Finalment, en la disposició addicional sisena del mateix text legal, textualment llegim el següent:

«1. En tots els centres assistencials de caràcter privat, la informació escrita a l'usuari sobre els serveis i les prestacions sanitàries ha de figurar, com a mínim, en llengua catalana.

2. Així mateix, aquests centres han d'estar en condicions d'oferir, igualment en llengua catalana, aquesta informació verbalment.

Aquests deures anteriors seran exigibles a partir dels sis mesos comptadors des de l'entrada en vigor d'aquesta llei.»

8.1.2. DISPOSICIONS REGLAMENTÀRIES

Entrant ja en el capítol dels reglaments, ens hem de referir, en primer lloc, a dues disposicions que es podrien qualificar d'horizontals pel caràcter intersectorial que tenen.

La primera disposició a ressenyar afecta el Consell Social de la Llengua. Aquesta entitat es crea i es regula mitjançant el Decret 64/2002, de 3 de maig, immediatament modificat pel Decret

71/2002, de 10 de maig. Es tracta d'un organisme sense personalitat jurídica, adscrit a la Conselleria d'Educació i Cultura. Congruentment amb el caràcter d'òrgan d'assessorament i de consulta en matèria lingüística, la normativa li confia funcions de participació en el procés normalitzador, d'assessorament i d'informe sobre la planificació lingüística, i de contribució a millorar la política lingüística. Pel que fa a la composició es verifica que és tan plural com inusualment nombrosa, ja que, a més d'un president, compta amb un vicepresident primer i uns altres tres vicepresidents, i un secretari, i té més de cinquanta vocals. El Consell Social ja ha començat la singladura posant en marxa, com una prioritat, els treballs preparatoris d'un pla general de normalització lingüística, que a finals de la cinquena legislatura ja estava molt avançat.

La segona disposició de caràcter horitzontal és el Decret 132/2002, de 25 d'octubre, pel qual s'estableix el règim de funcionament del *Butlletí Oficial de les Illes Balears*. És aquest un reglament que introdueix mesures lingüístiques d'interès, algunes de les quals estan clarament d'acord amb el règim de bilingüisme obligatori en la publicació d'actes i de disposicions que estableixen l'article 7 de la Llei balear de normalització lingüística i la Llei estatal 5/2002, de 4 d'abril, *reguladora dels butlletins oficials de les províncies*. El Decret que ressenyam ha estat desplegat mitjançant l'Ordre del conseller de Presidència de 23 de desembre de 2002, per la qual es determinen les característiques formals del *Butlletí Oficial de les Illes Balears* i es desplega el procediment per inserir-hi texts.

En segon lloc, ens hem de referir tot seguit a un bloc de normativa educativa, que té com a elements principals les disposicions relatives al sectors materials en els quals es veu afectat el tractament del català, sigui com a llengua vehicular de l'ensenyament no universitari, sigui com a llengua de comunicació i de relació en l'àmbit de l'Administració educativa. Les disposicions més destacades poden agrupar-se en els àmbits següents:

- L'ensenyament de la llengua i de la literatura catalanes des del punt de vista curricular (Decret 86/2002, de 14 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria; Decret 111/2002, de 2 d'agost, pel qual s'estableix l'estructura i l'ordenació dels ensenyaments de batxillerat; Ordre del conseller d'Educació i Cultura de 14 de maig de 2002, per la qual es regula l'homologació dels estudis de llengua catalana de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat amb els certificats de la Junta Avaluadora de Català; Ordre del conseller d'Educació i cultura de 24 de maig de 2002, per la qual es regula el procediment d'homologació dels llibres de text i altres materials curriculars).
- El tractament de les particularitats dels alumnes amb necessitats educatives especials (Ordre del conseller d'educació i Cultura de 14 de juny de 2002, per la qual es regula l'elaboració i l'execució del Programa d'acolliment lingüístic i cultural adreçat a l'alumnat d'incorporació tardana al sistema educatiu de les Illes Balears que

curra estudis als instituts d'educació secundària).

- El funcionament dels centres educatius (Decret 119/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic de les escoles públiques d'educació infantil, dels col·legis públics d'educació primària i dels col·legis públics d'educació infantil i primària; Decret 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels instituts d'educació secundària).
- La capacitació lingüística dels docents (Ordre del conseller d'Educació i cultura de 30 de juliol de 2002, per la qual es regulen determinats requisits del coneixement de la llengua catalana per part dels mestres que hagin cursat els seus estudis a partir del curs 2002-2003, segons determinats plans d'estudis de mestre en les diverses especialitats de la Universitat de les Illes Balears).

8.1.3. L'INSTITUT RAMON LLULL

Mereix una consideració especial la creació de l'Institut Ramon Llull, mitjançant el conveni que es va formalitzar el dia 5 d'abril de 2002. Es tracta d'un consorci que inicialment integraven la Generalitat de Catalunya i la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb el qual ambdues instàncies pretenen impulsar la projecció exterior de la llengua i de la cultura catalanes.

8.2

L'ÀMBIT OFICIAL I ADMINISTRATIU

Aquest apartat s'ha subdividit en dos grans blocs: l'Administració perifèrica de l'Estat i l'Administració de Justícia.

8.2.1. L'ADMINISTRACIÓ PERIFÈRICA DE L'ESTAT

Dues són les dades normatives que cal posar sobre la taula en aquest epígraf. D'una banda, l'article 36 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, precepte pel qual es permet que, en alguns casos, la llengua catalana sigui la llengua de la tramitació dels procediments o la llengua de relació entre l'Administració i els administrats.

De l'altra, l'Ordre ministerial de 20 de juliol de 1990, per la qual es dicten normes per proveir determinats llocs de feina de funcionaris en l'Administració perifèrica de l'Estat, en relació amb el coneixement de les llengües pròpies de les comunitats autònomes. Aquesta disposició preveu tot un seguit d'actuacions perquè els ciutadans puguin ser atesos en la seva llengua en l'Administració perifèrica, entre les quals es troben les següents:

- Cal fixar com a mèrit el coneixement de la llengua catalana en la provisió, pel sistema de concurs, dels llocs de treball que tinguin relació directa amb la informació al públic, la recepció i el

registre de documents, amb les activitats de gestió amb un grau de proximitat amb el públic significatiu i de freqüència en la relació, i amb les activitats per a les quals el coneixement de la llengua és un factor rellevant.

- Cal programar i desplegar cursos necessaris per ensenyar el català, amb prioritat per als funcionaris que han d'ocupar els llocs de treball que es descriuen en el paràgraf anterior.
- Cal emetre un informe anual sobre el grau d'implantació del català en l'Administració perifèrica de l'Estat.
- Cal vincular els departaments ministerials, a iniciativa de les delegacions del Govern, per tal que determinin d'acord amb el seu contingut els llocs de treball en què és preceptiu el coneixement del català, capaciació que han d'incorporar com a requisit en les relacions de lloc de treball.

L'Ordre de 20 de juliol de 1990 ha tingut un desplegament bastant efectiu, ja que, amb la formalització prèvia d'un conveni que han subscrit l'organisme estatal Institut Nacional d'Administració Pública (INAP) i l'Institut Balear d'Administració Pública de la Conselleria d'Interior (IBAP), s'han impartit cursos de català. Així mateix, entre els anys 1994 i 2002 s'han emès els informes sobre el grau d'implantació del català, i s'ha fixat com a mèrit el coneixement del català en els casos en què l'Ordre preveia. Allò que, encara avui, segueix pendent de realització és fixar els llocs de treball en els quals ha de ser perceptiu el coneixement del català com a requisit.

L'aplicació de l'article 36 de la Llei de procediment no ha tingut, en canvi, tanta virtualitat, ja que en la pràctica, en l'àmbit administratiu a què ens referim, la llengua catalana no és la llengua de la tramitació dels procediments, ni tampoc la llengua de la relació escrita entre l'Administració i l'administrat.

8.2.2. L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

Sense cap dubte és l'àmbit més necessitat de mesures normalitzadores. El 10 de novembre de 1998 es va formalitzar un conveni entre el Govern de la comunitat, el Consell General del Poder Judicial i el Ministeri de Justícia, que, entre d'altres accions, considerava establir, a partir d'un estudi de la situació actual, un pla de normalització lingüística específic per aconseguir la normalització progressiva de la llengua catalana, i alhora manifestava una gran preocupació per la defensa de les modalitats insulars. Cinc anys després, però, el pla de normalització no s'ha aprovat.

Per una altra banda, hem de recordar que l'oficialitat de la llengua catalana també es projecta en l'àmbit de l'Administració de Justícia, però l'ús que se'n fa és anecdòtic, i en la majoria d'ocasions els ciutadans no exerceixen els drets lingüístics que descriuen l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial, l'11 de la Llei balear de normalització lingüística i el 9 de la Carta europea de les llengües nacionals i minoritàries. Per tant es pot concloure que l'avenç del procés normalitzador exigeix que, en una primera etapa, els poders públics remouin els obstacles que impedeixen que els drets esmentats siguin reals i efectius.

8.3

EL CATALÀ I LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

La vitalitat de les llengües es pot mesurar per l'ús que se'n fa en el món econòmic. Segurament eren ben conscients d'això les forces parlamentàries que l'any 1986 aprovaren unànimement la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears. Això no obstant, no arribaren a introduir més que algunes regles difuses sobre el procés de recuperació i de promoció del català en les activitats econòmiques.

8.3.1. EL CATALÀ EN LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

Transcorreguts més de setze anys des que entrà en vigor la Llei 3/1986, la realitat ofereix avui un panorama decebedor des del punt de vista de l'efectivitat del procés normalitzador. Aquest estat de coses ha impulsat la Conselleria d'Educació i Cultura a elevar al Consell Social de la Llengua, perquè l'estudiï, una *Proposta d'avantprojecte de llei d'ús del català en les activitats econòmiques*, text que aquest òrgan examina al llarg de l'any 2002.

La novetat i la transcendència del contingut d'aquest text són mereixedores d'atenció, ja que si les mesures que es projecten arriben a formar part d'un text legal podria donar-se un impuls notori a la normalització del català en el món de les relacions econòmiques. A títol d'exemple, podem subratllar que la proposta norma-

tiva reforça les exigències lingüístiques de les empreses públiques; introdueix algunes prescripcions per a les empreses privades i per als concessionaris de serveis públics; enforteix els drets lingüístics dels consumidors i dels usuaris; adopta mesures per intensificar l'ús ambiental del català en la retolació exterior d'empreses i d'establiments i en la publicitat; estableix conseqüències indirectament punitives en cas d'incompliment, i modifica l'article 14 de la Llei balear 1/1998, de 10 de març, de l'estatut dels consumidors i usuaris.

8.3.2. L'ENTRADA EN VIGOR D'ALGUNES MESURES DE LA LLEI D'ORDENACIÓ DE L'ACTIVITAT COMERCIAL

Sembla oportú fer ara una referència al dret positiu. Certament, no s'han produït en el període que ens ocupa novetats legislatives de caràcter específic, dignes d'esment en l'àmbit que ara examinam, però no poden oblidar que la Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial, conté mesures que precisament han assolit efectivitat en l'àmbit temporal de què ens ocupam. En efecte, la disposició final segona d'aquest text legal disposa el següent:

« Aquesta llei ha d'entrar en vigor l'endemà d'haver-se publicat en el Butlletí Oficial de les Illes Balears. Això no obstant:

1. L'article 8.2 ha de començar a vigir el dia 1 de gener de 2002.
2. L'article 8.3 i l'article 19 han de començar a vigir el dia 1 de gener de 2003.»

El denominador comú d'aquestes mesures és l'objectiu d'intensificar l'ús del català en les activitats comercials. Convé repassar-ne breument el contingut. L'apartat segon de l'article 8 introdueix per primera vegada en l'ordenament jurídic balear el principi de disponibilitat lingüística de les empreses en l'atenció als consumidors. Per entendre'n adequadament l'abast, convé recordar que l'apartat primer disposa: «*En els establiments regulats en aquesta llei, els consumidors tenen dret a ser atesos en alguna de les llengües oficials de les Illes Balears, i no poden ser discriminats o atesos incorrectament per raó de la llengua oficial que emprin.*» Seguidament, l'apartat segon estableix el següent: «*En els establiments al detall que disposen d'una plantilla laboral de més de tres treballadors, els consumidors tenen, a més, el dret de ser atesos en la llengua oficial de les Illes Balears que escullin.*»

Finalment, en l'apartat tercer de l'article 8, que es refereix més concretament a la informació escrita que es facilita als consumidors en els establiments comercials, llegim el següent:

« La senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix i els documents d'oferta de serveis per als consumidors dels establiments oberts al públic han de ser redactats, almenys, en català. Aquesta norma no s'aplica a les marques, als noms comercials i als rètols emparats per la legislació de la propietat industrial.

En els termes que reglamentàriament es determinin, els establiments comercials han d'informar els consumidors dels seus drets lingüístics mitjançant la col·locació dels anuncis corresponents.»

8.4

LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

La Llei de normalització lingüística, en els articles 39 i 40, preveu la tècnica planificadora per impulsar i per millorar el procés de normalització lingüística, i encarrega al Govern de la comunitat autònoma les accions corresponents. Molt després, l'any 2002, la Direcció General de Política Lingüística va posar en marxa el *Pla lingüístic d'actuacions urgents*. Per tercer any consecutiu, també es va posar en marxa el *Pla coordinador de normalització lingüística en l'Administració local*, en el qual varen participar trenta-nou ajuntaments. A més, i a causa de la rellevància demogràfica i de la situació lingüística que es troba als termes municipals, la Conselleria d'Educació i Cultura i els ajuntaments respectius signaren dos convenis de col·laboració específics per a Calvià i per a Eivissa.

El Consell Social de la Llengua Catalana, en data 28 de març de 2003, va aprovar els objectius d'un *Pla general de normalització lingüística de les Illes Balears*. L'avantprojecte preveu nou àrees d'actuació, subdividides en sectors, en els quals es descriuen els objectius específics a assolir i les accions concretes que poden activar-se en cada àmbit.

aparegut dues emissores públiques de ràdio, Som Ràdio i Ona Mallorca; que s'ha començat a rebre Flaix FM, i que s'ha posat en marxa una emissora pública, la Televisió de Calvià. Mallorca és l'illa en què s'escolten més emissores en català, seguida, per aquest ordre, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

Al començament de la sisena legislatura, sembla detectar-se un cert consens per crear una televisió pública de caràcter autonòmic, que promou el Govern de les Illes Balears. L'executiu anterior havia preparat una iniciativa semblant sobre la base de reformar la Llei 7/1985, de 22 de maig, de creació de la Companyia de Ràdio i Televisió de les Balears, que mai no s'ha aplicat.

8.5

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Les novetats més importants en matèria de mitjans de comunicació són que han